

Bevindingen afstandsonderwijs primair onderwijs juli 2021

PO

Effectief lesgeven

Onderzoek naar afstandsonderwijs in het primair onderwijs (po)

De inspectie heeft tussen **november 2020 en maart 2021** onderzoek gedaan naar afstandsonderwijs in het po. **In totaal hebben inspecteurs 133 lessen bekeken, op 89 basisscholen.** Daarnaast is op de scholen gesproken met leerlingen, leraren, schoolleiders en bestuurders.

Het onderzoek geeft een beeld van de organisatie en de kwaliteit van afstandsonderwijs in het schooljaar 2020-2021. Het beschrijft de diversiteit in vormen, proces, ervaringen en kwaliteit van afstandsonderwijs ten tijde van de corona-crisis. Een representatief beeld levert het onderzoek niet op, het doel was de variëteit in kaart te brengen en goede voorbeelden op te halen.

Effectieve organisatie

Didactisch handelen

Kwaliteit leraren maakt afstandsles

Scholen zetten extra in op de kwaliteit van de leraar en de instructie, omdat zij dit als zeer belangrijk ervaren bij afstandsonderwijs. De bezochte lessen bleken van heel verschillende kwaliteit te zijn. Volgens schoolleiders vallen de zwakkere leraren (en scholen) bij afstandsonderwijs door de mand.

Focus op basisvaardigheden: positief of verschraling?

Leraren en schoolleiders ervaren door het afstandsonderwijs meer focus; zij besteden meer tijd aan de kernvakken. Deze focus ervaren zij als positief. Tegelijkertijd zijn er ook zorgen dat de focus ten koste gaat van andere vaardigheden en zorgt voor verschraling van het curriculum.

In de eerste lockdown lag de focus sterk op het oefenen van de kernvakken. In de tweede lockdown verschenen er meer vakken op het programma en boden scholen ook nieuwe leerstof aan.

Bestuurders hebben weinig zicht op kwaliteit afstandslessen

Bestuurders hebben weinig zicht op de kwaliteit van afstandslessen; ze vinden dat een verantwoordelijkheid van de directeuren en intern begeleiders. Bestuurders proberen het afstandsonderwijs zo goed mogelijk te faciliteren, met bijvoorbeeld tablets, laptops of de financiering van een digitale infrastructuur.

Voorbeeld

De juf legt rekenen uit. In de digitale omgeving is haar naam twee keer te zien. Op één scherm is de juf zelf te zien. De leerlingen kunnen daar zien wat zij doet en haar aankijken als ze spreekt. Op het tweede scherm deelt ze het digibord. Wanneer zij op het digibord schrijft, zien de leerlingen haar aantekeningen. De juf is bezig met het uitleggen van de rekensommen, maar houdt ook rekening met hoe haar uitleg overkomt bij de leerlingen.

Voorbeelden

Sommige leraren zetten interactief voorlezen of ren-je-rotachtige werkvormen met kleuters in. Je kunt dan zien hoe jonge kinderen op afstand betrokken worden en wat leraren daarbij inzetten. Aandacht voor het welzijn van de leerlingen is daarbij belangrijk. "Hoe gaat het met je?" is een vraag die leerkrachten vaak stellen.

De leraar zit met vier leerlingen in een videogesprek. Het gaat om een verlengde instructie. Zij gaat het lezen verder inoefenen met haar leerlingen. Thuis hebben de kinderen de lees- en werkboeken al klaarliggen. Op het moment dat de leraar wil beginnen steekt een leerling in haar eigen woonkamer haar vinger op. De leraar geeft haar de beurt en de leerling vraagt: "Juf, mag ik nog even naar de wc?"

Interactie

Leraren moeten harder werken om interactie te realiseren

De afstandslessen zijn niet automatisch interactief. Het is bij afstandsonderwijs moeilijker om interactie bij te sturen en leraren moeten hier harder voor werken. Er zijn mooie voorbeelden van interactie in lessen, ondersteund door applicaties. Het gevaar van frontaal lesgeven ligt wel op de loer. Zeker als van tevoren niet goed is nagedacht is over een passende didactiek. Een les vervalt dan al snel in een monoloog. We zien dat vooral bij de hogere groepen.

Zelfstandig werken

Zelfstandig werken belangrijk

Door het afstandsonderwijs zijn vaardigheden als zelfstandig kunnen werken en leren plannen belangrijker geworden. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om het plannen van opdrachten, het zelfstandig verwerken van de lesstof en het weten hoe een potentieel probleem aan te pakken (executieve functies).

Voorbeeld

De centrale instructie is geweest en de leerlingen weten wat ze mogen gaan doen. De groep start met de digitale verwerking en de leraar is online beschikbaar voor vragen. Leerlingen die geen vragen hebben, zetten zichzelf op mute en mogen de camera uitdoen. Ze blijven wel in de meeting, voor het geval ze toch vragen hebben. Een van de leerlingen zet de microfoon aan en vraagt de aandacht van de leraar. Eén opdracht is hem toch nog niet helemaal duidelijk. De leerling vraagt: “Juf, zal ik even mijn beeldscherm delen? Dan kan ik laten zien wat ik niet begrijp.” De leraar gaat akkoord en de opdracht van de leerling komt in beeld. In één beeld wordt voor de leraar duidelijk waar de leerling de fout ingaat. Met gerichte feedback helpt de leraar de leerling weer op weg.

Voorbeeld

Op sommige scholen krijgen leerlingen meerdere malen per dag met hun leraar en klasgenootjes online les, terwijl er ook scholen zijn waarbij de leerlingen hun leraar slechts een of twee keer per week zien. Voor ouders is dan bijvoorbeeld niet duidelijk wat zij van hun school mogen verwachten.

Extra aandacht

Leerlingen en leraren worden steeds handiger in de digitale omgeving. Veel leraren investeren erg veel tijd in het organiseren van hun onderwijs op afstand. De balans tussen werk en privé wordt daarmee een aandachtspunt. Afstandsonderwijs is voor alle leeftijdsgroepen mogelijk. De duur van de les en de frequentie is wel een aandachtspunt. Veel scholen hebben daar duidelijke afspraken over gemaakt en hierover gecommuniceerd met ouders. Wat ouders in dat opzicht van school kunnen verwachten, verschilt sterk.

Ook tijdens het digitale onderwijs lopen de programma's van extra begeleiding door. Leerlingen met een ontwikkelingsperspectief volgen dit (net als bij fysiek onderwijs) met instructiemomenten van de leraar. Ook zetten scholen voor deze begeleiding vaak een onderwijsassistent in.

Effectieve organisatie

Toegankelijkheid

Bijna alle leerlingen nemen deel aan afstandsonderwijs

Vrijwel alle leerlingen namen tijdens de onderzochte periode deel aan het afstandsonderwijs. Dit is een verbetering ten opzichte van de eerste lockdown: toen hadden nog niet alle leerlingen toegang tot het afstandsonderwijs door bijvoorbeeld een slechtwerkende wifi-verbinding. Op alle scholen is er soms een individuele leerling die niet deelneemt en waar nauwelijks nog contact mee is.

Vaak doen schoolteams (besturen) er alles aan om deze leerlingen in beeld te krijgen, tot aan huisbezoek toe. Zij maken zich dan vaak zorgen om deze leerlingen en om de veiligheid van de thuissituatie. Overigens biedt afstandsonderwijs ook kansen om thuiszittende leerlingen weer het onderwijs in te krijgen.

Professionalisering

Taakverdeling leraren en schoolleiders veranderd

Veel leraren zijn het afstandsonderwijs interessant gaan vinden, hebben zichzelf hierin geschoold en hulp gezocht bij collega-leraren om zich verder te ontwikkelen. De schoolleiders zijn vooral druk met het organiseren van de continuïteit van het onderwijs, het organiseren van de randvoorwaarden en de communicatie met ouders.

Bestuurders faciliterend en afwachtend

Bijna alle bestuurders stellen zich vooral faciliterend en verder wat terughoudend op. Ze vinden dat scholen niet te veel belast mogen worden, en dat zij zelf vooral vertrouwen uit moeten stralen. Ze vragen schoolleiders meer naar ervaringen dan naar resultaten. Als reden geven ze aan dat er al een hoge werkdruk en een lerarentekort is.

Welbevinden

PO

Zorgen om werkdruk en welbevinden schoolleiders en leraren

De onderzochte besturen maken zich allemaal zorgen om de werkdruk van hun schoolleiders en leraren. Een bestuurder verwoordde dat treffend met: "De mensen zijn moe." Ook het lerarentekort draagt hieraan bij. Schoolleiders en leraren richten zich vooral op het zoveel mogelijk laten doorgaan van de lessen en de continuïteit van het onderwijs. De steeds veranderende situatie rondom corona en de bijbehorende afspraken zorgen ervoor dat de continuïteit steeds opnieuw onder druk staat.

Inhaalmogelijkheden

Risico op vertraging en achterstanden niet altijd in beeld

De onderzochte scholen hebben nog weinig nagedacht over hoe er geëvalueerd moet worden. Ze vinden het lastig om in het afstandsonderwijs de vorderingen van leerlingen bij te houden. Veel scholen hebben in maart de tussentoetsen van het Cito Leerlingvolgsysteem afgenomen om de cognitieve leerontwikkeling inzichtelijk te krijgen. De sociaal-emotionele consequenties van het afstandsleren zijn moeilijker in beeld te krijgen.

Ouderbetrokkenheid

Extra communicatie met ouders, belangrijk maar tijdsintensief

Ouders zijn dankzij het afstandsonderwijs meer betrokken geraakt bij het onderwijs. De rol van ouders is groter geworden. Tegelijkertijd claimen ouders ook meer tijd van schoolleiders en bestuurders. Veel besturen zien communicatie nu als extra aandachtspunt en zijn hier meer in gaan investeren.

Effectief afstandsonderwijs

[Bekijk het wetenschappelijk literatuuronderzoek en de infographic](#)

